Eduskunta
Hallintovaliokunta

30.9.2024

Lausunto asiaan VNS 3/2024 vp Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko

Kiitän kutsusta asiantuntijaksi ja mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta.

Kuten selonteossa todetaan, ulko- ja turvallisuuspoliittinen tilanne on viime vuosina muuttunut merkittävästi. Yhtenä osana tätä muutosta on myös teknologian ja erityisesti digitaalisaatiokehityksen nouseminen merkittävään rooliin ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Tässä lausunnossa keskityn nimenomaisesti teknologiseen näkökulmaan ulko- ja turvallisuuspolitiikassa ja siinä vielä erityisesti kyberturvallisuuden näkökulmiin.

Selonteossa Suomi nähdään osaksi maaryhmää, joka puolustaa länsimaisia arvoja. On tärkeä huomata, että myös teknologialla on näiden arvojen puolustamisessa merkittävä rooli. Suomi ja muut länsimaat voivat teknologisilla valinnoilla sekä teknologioita säätelemällä osaltaan toteuttaa tätä arvomaailmaa. Tästä esimerkkinä mm. GDPR sekä tulevat kyberturvallisuutta koskevat EU-tason säädökset. Toisaalta teknologian sääntelyllä voidaan myös vaikeuttaa näiden arvojen toteutumista. Yhtenä esimerkkinä tällaisesta kehityksestä näen joidenkin EU-maiden edistämän asiakasohjelmistoissa tapahtuvan sisällön skannaamiseen velvoittavan lainsäädännön. Tällaisella sääntelyllä toimitaan perustavanlaatuisesti länsimaisia arvoja vastaan.

Selonteossa mainitaan teknologinen suorituskyky yhtenä osana turvallisuutta sekä ulkopolitiikkaa. Tämä on varmasti tärkeää, mutta on syytä huomata, että kehityskulku on jo pitkään ollut pois digitaalisesta omavaraisuudesta. Tälläkin hetkellä suuri osa suomalaisesta digitaalisesta yhteiskunnasta hyödyntää laitteita, ohjelmistoja ja palveluja, joita ei tuoteta eikä edes voida tuottaa Suomessa. Koska kaikkea teknologiaa ei voida tuottaa ja valmistaa itse, tarvitaan luottamusta ja kykyä varmistua kriittisten teknologioiden ja digitaalisten palveluiden luotettavuudesta sekä Suomen arvojen mukaisuudesta ja turvallisuuden tuottamisesta. Tällainen lähestyminen palvelee myös Suomen kyberturvallisuutta ja on omiaan vahvistamaan sitä.

Suomen riippuvuus muualta tulevista teknologioista on selonteossa monella tasolla tunnistettu. Myös tärkeimmät teknologisen yhteistyön kumppanit on todettu. Nämä löytyvät luonnollisesti länsimaista (Yhdysvallat, Pohjoismaat, yms.). Globaali etelä, kuten Afrikka ja Etelä-Amerikka, jää erityisesti

Oulun yliopisto

PL 8000
90014 Oulun yliopisto

oulun.yliopisto @ oulu.fi
Puh 0294 480 000
Fax 08 344 064

www.oulu.fi

teknologian suhteen huomattavan pienelle painoarvolle, vaikka selonteossa lyhyitä mainintoja aiheesta löytyykin.

Teknologiayhteistyössä on huomattava, että riippuvuudet saman arvoyhteisön sisälläkään eivät ole ongelmattomia. Esimerkiksi GDPR:n säätämisen jälkeen on huomattu useita ongelmia Yhdysvaltojen ja Euroopan välillä tapahtuvien henkilötietojen siirtämisen suhteen. Teknologiayhteistyö on hyvä ja välttämätön asia, mutta olisi syytä kiinnittää huomiota siihen, miten Suomi hyötyisi tästä parhaalla mahdollisella tavalla. Tämä tarkoittaa riippuvuuksien vähentymistä sellaisista teknologioista, jotka eivät palvele suomalaisen yhteiskunnan arvoja ja tarkoitusperiä.

Teknologiset riippuvuudet muista suurista toimijoista, erityisesti Kiinasta, on huomioitu selonteossa hyvin. Kuitenkaan kunnollisia visioita tästä riippuvuudesta irtaantumiselle ei ole esitetty. Kuten aiemmin on todettu, Suomella ei ole mahdollisuutta olla itseriittoinen teknologioiden suhteen, joten erilaisista riippuvuuksista ja yhteistyötoimista ja niiden hyödyistä ja haitoista olisi syytä käydä keskustelua laajasti yhteiskunnassa.

Yhtenä osana kansainvälisiä teknologisia riippuvuussuhteita ovat erilaiset toimitusketjut. Näiden ymmärtäminen, hallitseminen ja turvallisuuden varmistaminen ovat ensiarvoisen tärkeitä osia Suomen turvallisuuspolitiikkaa. Maailmalla on jo useita esimerkkejä siitä, miten sekä fyysisen että digitaalisen toimitusketjun turvallisuuden pettäminen voi johtaa dramaattisiin seurauksiin. Tämän haasteen ymmärtäminen ja ratkaiseminen tulisi saada myös tässä ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa näkyvämmin esille. Tämän jälkeen siihen tulisi kehittää ratkaisuja määrätietoisesti yhteiskunnan eri toimijoiden yhteistyöllä.

Teknologisissa riippuvuussuhteissa on myös merkittävä rooli yksittäisillä suurilla yrityksillä sekä jopa näiden yritysten omistajina ja johtajina toimivilla yksityishenkilöillä. Tämä todetaan selonteossa pienessä sivulauseessa, mutta sen merkitystä ei pidä väheksyä. Erityisesti digitaalisessa toimintaympäristössä näiden yritysten ja henkilöiden päätökset tukea tai olla tukematta erilaisten konfliktien osapuolia saattavat vaikuttaa merkittävästi näiden konfliktien lopputulokseen. Tähän varautuminen ja tämän kehityskulun huomioiminen tarkemmin on syytä ottaa osaksi ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

Suomella on selkeä pyrkimys olla korkean teknologian tuottaja ja hyödyntäjä ja tämä on tuotu myös tässä selonteossa hyvin esille. Teknologia ja erityisesti murrokselliset teknologiat, nähdään sekä mahdollisuutena parantaa Suomen kansainvälistä asemaa että uhkana, johon pitää varautua. Suomi on pitkälle digitalisoituneena yhteiskuntana altis erilaisille kyberuhkille ja näihin varautuminen on hyvin tärkeä osa suomalaista turvallisuuspolitiikkaa. Toisaalta uusien teknologioiden hyödyntäminen sekä niiden turvallisuuden varmistaminen mahdollistavat niin kansallisen turvallisuuden kuin kilpailukyvynkin parantamisen.

Murroksellisten teknologioiden turvallisuusvaikutukset on nostettu selonteossa vahvasti esille. Näihin liittyvät mahdollisuudet on hyödynnettävä ja toisaalta tutkimuksella ja innovaatioilla vaikutettava siihen, että digitaalinen yhteiskunta säilyy turvallisena vielä näiden teknologiamurrosten jälkeen.

On erinomaista, että informaatioturvallisuus mainitaan osana tätä selontekoa. Digitalisoituneessa yhteiskunnassa oikealla ja luotettavalla informaatiolla on keskeinen rooli. Tällä hetkellä esimerkiksi tekoälyteknologioiden kehitys haastaa luotettavan informaation saatavuutta ja on tärkeää löytää erilaisia ratkaisuja tähän haasteeseen. Nämä ratkaisut voivat olla luonteeltaan niin teknologisia kuin poliittisiakin ja erityisesti jälkimmäisissä ulkopolitiikalla on todennäköisesti merkittävä rooli, sillä yksittäisen valtion sääntely ei välttämättä johda kokonaisuutena riittävään muutokseen.

Selonteossa tuodaan hienosti esille kyberturvallisuus ja -puolustus osana Suomen kokonaisturvallisuutta ja maanpuolustusta. Suomi on pitkälle digitalisoituneena yhteiskuntana haavoittuvainen kyberhyökkäyksille, mikäli näitä asioita ei huomioida tarpeeksi laajasti. Erityisesti kriittisen infrastruktuurin ja muiden yhteiskunnan elintärkeiden palveluiden suojaaminen kybervaikuttamiselta on merkittävä osa Suomen kokonaisturvallisuutta ja tämä on selonteossa erittäin hyvin huomioitu.

Myös sodankäynnissä tulee tulevaisuudessa olemaan enemmän kybervaikuttamista, vaikka sodankäynti ei siirrykään vain digitaalisessa maailmassa käytäväksi kamppailuksi. Suomen tulee olla tähän kehitykseen varautunut, sillä digitalisoitunut yhteiskuntamme on melko altis kybervaikuttamiselle. Kuten selonteossa todetaan, tätä vihamielistä kybervaikuttamista tehdään usein jo varsinaisen sodankäynnin kynnyksen alapuolella, mikä edelleen lisää varautumisen tarvetta.

Selonteossa korostetaan Suomea korkean teknologian maana ja halutaan nostaa esille Suomi murroksellisten teknologioiden kuten tekoälyn ja kvanttiteknologian edelläkävijänä. Tähän liittyy myös näiden turvallisuusominaisuuksien ja -vaikutusten tunteminen. Kuitenkin erityisesti kyberturvallisuuden näkökulmasta tämänhetkisten ja osaltaan jo vanhojen teknologioiden turvallisuuden takaaminen ja ymmärtäminen olisi kriittisempää. Suuri osa selonteossakin mainituista yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista ja kriittisestä infrastruktuurista toimii juuri tällaisten teknologioiden avulla. Suomen roolia arkisten teknologioiden kyberturvallisuuden varmistajana ja luottamuksen rakentajana tulisi vahvistaa ja tämän myötä tuoda esille Suomea turvallisuuden rakentajana niin länsimaissa kuin kehittyvissä maissakin.

Kokonaisuutena selonteko ottaa teknologian kehityksen sekä kyberturvallisuuden hyvin huomioon ja nostaa nämä teemat esille osina Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Tämä kehitys tulee varmasti jatkumaan tulevaisuudessa ja jatkossakin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan tulee liittää teknologinen näkökulma.

Oulussa 30.9.2024

Kimmo Halunen

Digitally signed by Kimmo Halunen
DN: cn=Kimmo Halunen, c=FI, o=ITEE, ou=BISG, email=kimmo.halunen@oulu.fi
Reason: I am the author of this document
Date: 2024.10.01 08:20:37 +03'00'

Kimmo Halunen

kyberturvallisuuden professori

Oulun yliopisto ja Maanpuolustuskorkeakoulu